

Chambre des Représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1996 - 1997 (*)

21 NOVEMBRE 1996

PROPOSITION DE LOI

modifiant l'article 387bis du Code civil

(Déposée par M. Alberto Borin)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS

La loi du 13 avril 1995 a fondamentalement revu les principes régissant les relations entre parents et enfants, c'est à dire ce que l'on appelle depuis cette dernière réforme «l'exercice conjoint de l'autorité parentale».

En son article 15 qui insère un nouvel article 387bis dans le Code civil, cette loi consacre une pratique jurisprudentielle antérieure (voyez Cass., 13 septembre 1985, Rev. Trim. Dr. Fam., p. 226) en instituant le tribunal de la jeunesse comme juge compétent pour statuer sur l'aménagement de l'exercice des prérogatives dont disposent les parents sur leur(s) enfant(s) mineur(s).

Le champ d'application de ce nouvel article 387bis reste toutefois doublement limité :

D'abord quant à son objet, car il ne vise que les situations de parents non mariés, ou en instance non

(*) Troisième session de la 49ème législature

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1996 - 1997 (*)

21 NOVEMBER 1996

WETSVOORSTEL

tot wijziging van artikel 387bis van het Burgerlijk Wetboek

(Ingediend door de heer Alberto Borin)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De wet van 13 april 1995 heeft de inzake de relaties tussen ouders en kinderen geldende beginselen, wat men sindsdien «de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag» noemt, op een geheel nieuwe leest geschoeid.

In zijn artikel 15, dat in het Burgerlijk Wetboek een nieuw artikel 387bis invoegt, bekrachtigt die wet een indertijd in de rechtspraak gangbaar gebruik (zie Cass. 13 september 1985, Rev. Trim. Dr. Fam., blz. 226) door de jeugdrechtbank aan te stellen als rechter die bevoegd is om uitspraak te doen over de regeling inzake de uitoefening van de rechten van de ouders ten aanzien van hun minderjarig(e) kind(eren).

De werkingssfeer van dat nieuwe artikel 387bis blijft evenwel aan een dubbele beperking onderworpen :

Ten eerste wat de strekking ervan betreft, want het heeft slechts betrekking op de situatie van

(*) Derde zitting van de 49ste zittingsperiode

contentieuse de divorce ou enfin de parents déjà divorcés (RENCHON, Rev. Trim. Dr. Fam., 1995, p.404).

Mais il est également limité dans la mesure où il n'envisage les antagonismes que comme étant uniquement horizontaux : entre parents. Il n'est, par contre, rien prévu en cas de désaccord entre les parents et le mineur au sujet de l'exercice des prérogatives parentales.

Le sujet naturel de l'autorité parentale, c'est-à-dire le mineur, ne peut être l'initiateur de cette procédure. Si un litige intervient, en vertu de la Convention internationale des droits de l'enfant, il pourra être entendu. Mais, à défaut de procédure en cours, il ne dispose d'aucune possibilité pour faire valoir une distorsion entre la manière dont ses parents exercent l'autorité parentale et son intérêt réel. Etiqueté «incapable», le mineur voit sa capacité à agir réduite aux actes conservatoires (MASSON, J.P., R.C.J.B., 1992, p.420).

On voit de suite le paradoxe : si le mineur estime qu'il y a négligence ou exercice inadéquat de l'autorité parentale par ses père et mère ou par l'un d'eux, seuls ses parents, ou au moins un parent, pourront introduire une demande de modification auprès du tribunal de la jeunesse! Les parents sont à la fois demandeurs - par le biais de la représentation légale - et «défendeurs» à la même cause.

Il y a donc toutes les raisons de douter d'assister un jour à un tel recours.

Le mineur ne dispose en conséquence d'aucun moyen de faire valoir ses droits s'ils sont concurrents ou opposés, comme en l'espèce, aux intérêts de ses parents.

Il faut donc pallier ce problème en introduisant dans notre *corpus* législatif une dérogation à l'incapacité à ester du mineur.

Toutefois cette dérogation doit être strictement balisée : elle n'a de sens qu'en cas d'opposition d'intérêts entre les représentants légaux (parents) et le mineur, c'est-à-dire dans un conflit vertical.

De plus, il convient de s'assurer que les adultes ne manipulent pas le mineur dans le cadre de cette procédure exceptionnelle pour régler leurs comptes. Et sous cet angle, il est évident que le mineur doit au moins comprendre la portée de son acte, à défaut de

ongehuwde ouders, van ouders die een geding tot echtscheiding hebben ingesteld waarover geen geschil bestaat of van ouders die reeds uit de echt gescheiden zijn (RENCHON, Rev. Trim. Dr. Fam., blz 404).

De tweede beperking bestaat hierin dat de tegenstellingen uitsluitend als horizontaal beschouwd worden (tussen de ouders), terwijl daarentegen in geen enkele regeling voorzien wordt in geval van onenigheid tussen de ouders en de minderjarige over de uitoefening van de rechten van de ouders.

De natuurlijke persoon over wie de ouders het gezag hebben, de minderjarige dus, mag die procedure niet inleiden. Rijst een geschil, dan kan hij krachtens het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind worden gehoord. Bij ontstentenis van een lopende procedure beschikt hij evenwel over geen enkel middel om een discrepantie tussen de manier waarop zijn ouders het ouderlijk gezag uitoefenen en zijn reëel belang onder de aandacht te brengen. Doordat hem het etiket «onbekwaam» is opgeplakt, ziet de minderjarige zijn handelingsbekwaamheid beperkt tot de daden van bewaring (MASSON, J.P., R.C.J.B., blz. 420).

Men merkt meteen de paradox : indien de minderjarige meent dat zijn vader en moeder of een van beiden hun ouderlijk gezag verwaarlozen of slecht uitoefenen, mogen alleen zijn ouders, of althans één ouder, naar de jeugdrechtbank stappen om een wijziging te vragen ! De ouders zijn dan in dezelfde zaak tegelijk eisers - via de wettelijke vertegenwoordiging - en «verweerders».

Men heeft dan ook alle redenen om te betwijfelen dat er van het instellen van een dergelijk rechtsmiddel ooit iets terecht zal komen.

De minderjarige beschikt derhalve over geen enkel middel om op te komen voor zijn rechten als die samenlopen met of, zoals *in casu*, strijdig zijn met de belangen van zijn ouders.

Die moeilijkheid moet dus worden ondervangen door in ons wettenarsenaal te voorzien in een afwijking op de onbekwaamheid van de minderjarige om in rechte op te treden.

Die afwijking moet echter streng afgebakend worden : ze heeft slechts zin als de belangen van de wettelijke vertegenwoordigers (de ouders) strijdig zijn met die van de minderjarige, dus bij verticale geschillen.

Bovendien moet men de zekerheid hebben dat de volwassenen de minderjarige in het raam van die uitzonderlijke procedure niet naar hun hand zetten om met elkaar af te rekenen. Zo bezien is het evident dat de minderjarige ten minste de draagwijdte van zijn

quoi, il est certain qu'il n'est qu'une marionnette animée par des tiers.

Une procédure spécifique doit donc être prévue pour déterminer la présence des conditions de recevabilité propres à ce type de demandes. elle doit, de plus, éviter le cadre «formel» - même s'il est déjà fort réduit devant le tribunal de la jeunesse - d'une audience, car le juge doit apprécier dans quelle mesure le mineur est mû par des mobiles propres. Il est donc exclu que l'entretien déterminant la recevabilité se fasse autrement que par un colloque singulier. A défaut de quoi, l'ascendant psychologique de la simple présence d'un adulte autre que le juge pourrait influencer les réponses de l'enfant et partant, tronquer l'appréciation du tribunal.

Mais une fois l'ordonnance déclarant la recevabilité de la demande rendue, la procédure et les possibilités d'assistance peuvent à nouveau retrouver la place qui leur est prescrite par le droit commun.

Le tribunal de la jeunesse statue alors sur le fond dans l'intérêt du mineur. Il s'agit donc de vérifier au fond cette fois, si la demande de l'enfant correspond bien à son intérêt. Il est notoire que les «désirs» des mineurs ne sont pas toujours en adéquation avec leur intérêt. Il revient donc au juge, comme dans la version de la loi du 13 avril 1995 de l'article 387*bis* et dans de nombreuses autres procédures, de s'en assurer.

A. BORIN

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

A l'article 387*bis* du Code civil, dont le texte actuel formera le § 1er, il est ajouté un § 2 rédigé comme suit :

«§2. Le mineur peut demander au tribunal de la jeunesse d'ordonner ou de modifier toute disposition relative à l'autorité parentale.

Le mineur saisit directement, ou avec l'assistance d'un conseil, le tribunal de la jeunesse.

handeling beseft, zo niet is hij zo goed als zeker een marionet die naar de pijpen van derden danst.

Er is dus een specifieke procedure nodig om na te gaan of alle aan dat soort eisen gestelde voorwaarden van ontvankelijkheid vervuld zijn en aangezien de rechter moet oordelen in hoeverre de minderjarige door eigen drijfveren bewogen wordt, zou zo'n procedure bovendien buiten het «formele» kader - ook al is dat voor de jeugdrechtbank reeds erg eng - van een terechtzitting moeten verlopen. Het gesprek over de vaststelling van de ontvankelijkheid moet dus uitsluitend gevoerd worden tussen de rechter en telkens slechts één van de betrokken partijen. Zo niet zou de psychologische druk van de loutere aanwezigheid van een andere volwassene dan de rechter de antwoorden van het kind kunnen beïnvloeden en bijgevolg de beoordeling van de rechter vervormen.

Zodra de beschikking waarbij de eis ontvankelijk verklaard wordt gegeven is, staan, conform de voorschriften van het gemeen recht, echter weer alle mogelijkheden inzake bijstand open.

De rechtbank doet dan uitspraak over de grond van de zaak in het belang van de minderjarige. Men dient er zich dus van te vergewissen of de eis van het kind wel degelijk met zijn belang strookt. Het is bekend dat de «verlangens» van het kind niet altijd helemaal met dat belang overeenstemmen. Het is dus de taak van de rechter om zich daarvan te overtuigen zoals dat in de versie van artikel 387*bis* van de wet van 13 april 1995 en bij tal van andere procedures het geval is.

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Aan artikel 387*bis* van het Burgerlijk Wetboek, waarvan de huidige tekst § 1 wordt, wordt een § 2 toegevoegd, luidend als volgt :

«§2. De minderjarige mag de jeugdrechtbank vragen beschikkingen met betrekking tot het ouderlijk gezag op te leggen of te wijzigen.

De minderjarige wendt zich rechtstreeks of bijstaan door een raadsman tot de jeugdrechtbank.

Il est alors entendu seul en chambre du conseil.

Par une ordonnance motivée non susceptible d'appel, le tribunal de la jeunesse vérifie comme condition de recevabilité que :

1° le mineur est doté du discernement nécessaire pour comprendre la portée de son acte;

2° son action est motivée exclusivement par des mobiles qui sont propres au mineur et non dans l'intérêt ou au profit de tiers, parents ou alliés.

Si le tribunal déclare la demande recevable, il statue sur le fond de la demande dans l'intérêt supérieur du mineur.»

7 novembre 1996

A. BORIN

Hij wordt dan helemaal alleen in raadkamer gehoord.

Bij een met redenen omklede beschikking, waartegen geen enkel rechtsmiddel kan worden aangewend, gaat de jeugdrechtbank na of de volgende voorwaarden van ontvankelijkheid vervuld zijn :

1° de minderjarige beschikt over het vereiste onderscheidingsvermogen om de draagwijdte van zijn handeling te beseffen;

2° hij wordt uitsluitend bewogen door drijfveren die hem eigen zijn en handelt niet in het belang of ten gunste van derden, bloed- of aanverwanten.

Indien de rechtbank de eis ontvankelijk verklaart, doet zij uitspraak over de grond ervan in het hoger belang van de minderjarige.»

7 november 1996